

Datum

2022-08-25

Vår referens

Paulina Franzén

Utvecklingssamordnare

paulina.franzen@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss angående Remiss från Socialdepartementet - Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12) ASN-2022-10622

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden har av kommunstyrelsen blivit ombedd att lämna ett yttrande över utredning från Socialdepartementet *Vistelseförbud för barn Ds 2022:12*¹ senast den 28 september 2022.

Uppdraget som har utretts är om det i syfte att skydda barn från att fara illa bör införas en möjlighet för socialnämnden att genom beslut begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller i vissa områden i samhället. Utredningens slutsats är att ett vistelseförbud:

- skulle innebära en inskränkning i grundläggande fri- och rättigheter,
- saknar stöd för att uppnå det avsedda syftet och riskerar att försämra barnets situation,
- inte anses vara ändamålsenligt eller proportionerligt,
- inte anses vara till barnets bästa, samt
- skulle vara förenat med flera tillämpningsproblem som riskerar att insatsen blir kontraproduktiv.

Därför anser utredaren att en reglering som ger socialnämnden möjlighet att begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller områden inte bör införas. Trots det lämnas ett förslag på reglering om vistelseförbud för barn, i enlighet med utredningens direktiv.

Förvaltningen har sammanfattat utredningen och förslaget i tjänsteskrivelsen, tillsammans med förvaltningens överväganden. Förvaltningen instämmer i utredarens bedömning och slutsats och bedömer att ett vistelseförbud för barn inte bör införas. Förvaltningen har tagit fram ett förslag till yttrande.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende *Vistelseförbud för barn Ds 2022:12*, enligt förvaltningens förslag.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunstyrelsen.
3. Arbetsmarknads- och socialnämnden justerar paragrafen omedelbart.

Beslutsunderlag

¹ [Vistelseförbud för barn - Regeringen.se](#)

- Följebrev - Remiss från Socialdepartementet - Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12)
- Remiss från Socialdepartementet - Remittering av författningsförslag i promemorian Vistelseförbud
- för barn (Ds 2022:12)
- Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12)
- G-Tjänsteskrivelse ASN 22-09-28 Remiss från Socialdepartementet om vistelseförbud för barn
- Förslag till yttrande - Remiss från Socialdepartementet om vistelseförbud mot barn

Beslutsplanering

ASN presidieberedning 2022-09-07

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2022-09-15

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2022-09-28

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Avdelningschef IFO utredning

Enhetschefer IFO utredning

Ärendet

Arbetsmarknads- och socialnämnden har av kommunstyrelsen blivit ombedd att lämna ett yttrande över utredning från Socialdepartementet *Vistelseförbud för barn Ds 2022:12* senast den 7 september 2022.

Sammanfattningen av utredningen och de förslag som lämnas följer i huvudsak utredningens disposition.

Sammanfattning av utredningen

Uppdraget som har utretts är om det i syfte att skydda barn från att fara illa bör införas en möjlighet för socialnämnden att genom beslut begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller i vissa områden i samhället. För- och nackdelar med ett vistelseförbud ska redovisas och förslag på hur en sådan ordning skulle kunna vara utformad ska lämnas. Utredaren ska särskilt bedöma vad som krävs för att ett beslut om vistelseförbud ska vara verkningfullt och vilka konsekvenser ett vistelseförbud kan få för individens grundläggande fri- och rättigheter. Utredaren ska undersöka de andra nordiska ländernas lagstiftning inom området och i övrigt göra de internationella jämförelser som bedöms lämpliga.

Utredaren ska föreslå de författningsändringar som bedöms nödvändiga, oavsett utredarens ställningstagande om behov av vistelseförbud för barn. Utgångspunkten för förslaget ska vara att förebygga och förhindra att barn (personer under 18 år) far illa (sid.25f).

Gällande rätt

I utredningen redovisas gällande rätt som berör och bedöms som relevant för utredningsuppdraget:

- Socialtjänstlagen (SoL) – socialtjänstens ansvar samt möjligheten att förbjuda en person att i hemmet ta emot andras barn (sid.29ff).

- Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) – förutsättningar för vård enligt LVU, befogenheter vid LVU-vård, förebyggande insatser med stöd av 22 § och utreseförbud (sid.32ff).
- Polislagen – Polismyndighetens möjligheter att tillfälligt omhänderta barn (sid.37f)
- Påföljden ungdomsövervakning för unga lagöverträdare (sid.38ff).
- Tillträdesförbud – kontaktförbud, tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och till butik samt tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek (sid. 40f).
- Mänskliga fri- och rättigheter: regeringsformen, Europakonventionen och Barnkonventionen (sid.41ff).

Lagstiftning i övriga nordiska länder samt England

Utredaren redovisar vilken lagstiftning inom området som finns i Danmark, Finland, Norge och England. I Danmark och Norge finns möjlighet att genom uppehållsförbud begränsa en persons rätt att vistas på en viss plats eller inom ett visst område. Det är dock inte insatser inom den sociala vården utan en konsekvens av att personen begått ett brott (Danmark) eller att det finns skäl att tro att personen kommer begå en straffbar handling (Norge). De bestämmelser som finns i England som bland annat innebär att en person kan förbjudas att vistas på en viss plats eller umgås med vissa personer, har karaktären av ordningsförebyggande insats (sid.55ff).

Problembilden

Utredaren redogör för den problembild kring normbrytande beteende hos barn som förslaget om vistelseförbud syftar ha effekt på. En beskrivning ges av hur olika orsaker och risk- och skyddsfaktorer samspelar och påverkar utvecklingen av ett normbrytande beteende (sid. 63ff).

Utredaren har träffat företrädare för socialtjänsten i Stockholm, Göteborg och Malmö. Socialtjänsterna har samstämt framfört att orsakerna till att utveckla normbrytande beteende är komplexa, där riskfaktorer som bristande skolgång, problematiska hemförhållanden, ekonomisk utsatthet, neuropsykiatriska diagnoser och en bristande känsla av sammanhang samspelar. De betonar att det inte är geografiska platser i sig som är problematiska, utan andra riskfaktorer som socioekonomisk utsatthet, segregation, trångboddhet och en synlig kriminalitet i närområdet som präglar hela bostadsområden, vilket betraktas som en riskmiljö. Samtliga socialtjänster påtalar att det är i den egna boendemiljön som barn kommer i kontakt med kriminalitet och blir upplockade av äldre kriminella aktörer på ett successivt sätt utan en tydlig startpunkt.

Brottsförebyggande rådet (Brå) beskriver i flera rapporter att vissa barn glider in i kriminalitet som en följd av att de bor i ett område där det finns kriminellt aktiva personer. Delaktigheten i sammanhanget beskrivs som en del av vardagen snarare än en resultatet av en aktiv rekrytering. Att successivt involveras i ett socialt nätverk där kriminalitet är en viktig del, kan utgöra en form av identitets- och meningsskapande för barn som inte har tillgång till andra sociala sammanhang (sid.70ff). Beskrivningen av att barn gradvis involveras i ett kriminellt sammanhang, snarare än genom konkret rekrytering, lämnas även av Polisen (sid.76).

Utredaren redogör för forskning om riskfaktorer för att utveckla kriminellt beteende som påvisar att vistelsemiljön är en riskfaktor om den rymmer individer som kan ha negativ påverkan på barn. Kriminellt umgänge oavsett plats är en väl belagd riskfaktor men huruvida en plats i sig utgör en riskfaktor, är outforskad (sid.72f).

Utifrån resultaten i Brås skolundersökningar redogörs för vilka miljöer där det finns ökad risk

för att utsättas för brott. Platser där det återkommande begås brott kan vara ett sammanhang. Brottsomfattas av Brå:s undersökning är misshandel, hot, sexualbrott, rån eller stöld. I 2019 års undersökning var skolan den vanligaste brottsplatsen för lindrig och grov misshandel. Den vanligaste brottsplatsen för hot var på internet/sociala medier (sid. 80).

Utredaren redovisar hur socialtjänsten och polisen arbetar med barn som riskerar att utveckla ett normbrytande beteende. Socialtjänsterna och polisen betonar samstämt vikten av tidiga insatser när det finns tecken på normbrytande beteende. Det krävs en kombination av olika insatser och en god samverkan mellan socialtjänsten, vårdnadshavarna, skolan, polisen och fältassistenter (sid. 85).

Socialtjänsten arbetar med insatser utifrån socialtjänstlagen och LVU, samt bedriver samverkansarbete med skola och polis. Socialtjänsterna har beskrivit att de ibland arbetar med ”vistelseförbudsliknande överenskommelser” vilket innebär att socialtjänsten, barnet/familjen och polisen tillsammans beslutar att barnet inte ska vistas på en särskild plats (sid.86). Det finns också en möjlighet för socialtjänsten att genom 22 § LVU utan samtycke besluta att utse en särskilt kvalificerad kontaktperson till den unge eller att den unge ska delta i öppenvårdsinsats (mellantvång). Möjligheten används sällan, bland annat på grund av att det inte finns någon sanktion om den unge inte följer beslutet (sid.87).

Polisen arbetar med framtagande av lokala lägesbilder för att identifiera de personer som finns i ett område och som bidrar till en kriminell utveckling. Arbetet inkluderar att identifiera de barn som har börjat utveckla ett normbrytande beteende. Om det är känt att ett barn får illa är polisen skyldiga att göra en orosanmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL. Polisen har också en möjlighet enligt 12 § polislagen att omhänderta barn som påträffas i akuta situationer. Polisen framför dock att de saknar verktyg i arbetet med barn i kriminella sammanhang. Bestämmelsen i polislagen är avsedd att endast användas som en yttersta åtgärd och därför ofta inte tillämplig i dessa situationer. Polisen ser också att nuvarande sekretessbestämmelser försvårar arbetet och de saknar återkoppling på de orosanmälningar som de har gjort (sid. 87f).

Utredarens bedömning av ett vistelseförbud mot barn

I kapitel sju redogör utredaren för om ett vistelseförbud för barn bör införas. Det vistelseförbud som utredningen ska bedöma är en social insats med syfte att skydda barn från att fara illa. Utredaren tydliggör att syftet inte ska vara en brottsförebyggande åtgärd eller insats för att upprätthålla ordningen på allmän plats. Det ska inte heller vara utformat som en åtgärd mot tidigare uppvisat beteende (sid.91).

Utredaren slår fast att en inskränkning i rörelsefriheten måste motiveras utifrån ett godtagbart intresse och stå i proportion till det ändamål förbudet ska tillgodose (105).

Är insatsen ändamålsenlig?

Det konstateras återkommande i utredningen att det är den sociala kontexten som utgör en större risk för att utveckla ett normbrytande beteende än den geografiska platsen. Den sociala kontexten är närvarande på samtliga nivåer av barnets liv. Enligt utredaren är det osäkert om åtgärden påverkar barnets sociala umgänge. Det finns risk att umgänget byter plats eller använder sig av alternativa kanaler för att kommunicera och umgås (sid.105ff).

Det är flera faktorer tillsammans som leder till att ett barn utvecklar ett normbrytande beteende. Utredaren slår fast att ett vistelseförbud inte påverkar orsakerna till att barnet befinner sig i en

olämplig miljö. Företrädare för socialtjänsterna, Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och Regioner och Brå har uttryckt att det är andra typer av insatser som har effekt för att förhindra att barn far illa (sid.107).

Ett annat perspektiv som lyfts av Socialstyrelsen, socialtjänsterna, Brå och företrädare från civilsamhället är att ett vistelseförbud riskerar att skada tilltron till socialtjänsten. Relationen mellan barnet, familjen och socialtjänsten är viktig för att lyckas vända en negativ utveckling hos barnet. Det finns en risk att vistelseförbudet uppfattas som en bestraffning snarare än en stödåtgärd (sid.108f).

Sammanfattningsvis bedömer utredaren att ett vistelseförbud inte kommer ha någon nämnvärd effekt på barns sociala kontext och inte heller behandla de bakomliggande orsakerna till att barnet är i ett destruktivt sammanhang. Insatsen ger inte barnet verktyg att förändra sin situation. Utredaren ifrågasätter den skyddande aspekten i ett vistelseförbud och gör bedömningen att det saknas stöd för att vistelseförbud kommer uppnå det avsedda syftet att förebygga och förhindra att barn far illa (sid.109f).

Är vistelseförbud en proportionerlig inskränkning?

Vistelseförbudet innebär att skyddsobjektet och förbudsobjektet är samma person, vilket skiljer sig från de befintliga tillträdesförbudsregleringar som finns i Sverige, där det är andra personers skyddsintressen som motiverar en inskränkning i en persons rörelsefrihet. Det kräver därmed enligt utredarens bedömning starkt stöd för att ändamålet med inskränkningen uppnås för att den ska anses proportionerlig (sid.110ff). Det stödet saknas och utredaren bedömer därför att det är ”högst tveksamt om det avsedda ändamålet uppnås” (sid.112).

Utredaren lyfter att de platser som kan bli aktuella för vistelseförbud ofta finns i barnets närområde, vilket innebär att det kommer ha direkt påverkan på barnets vardag (till skillnad från utreseförbud enligt LVU). För barn som har en destruktiv hemmiljö kan det innebära att barnets hindras från att vistas på en plats som är dess trygga punkt i tillvaron.

Utredaren lyfter också att det kan komma att finnas svårigheter att avgränsa en plats, vilket kan leda till att tillträdesförbudet beslutas till ett större område än vad som är motiverat. Vidare kan en plats pendla från att utgöra en positiv till negativ miljö beroende på tiden på dygnet. Att begränsa förbudet till att gälla de tider då platsen bedöms som destruktiv kan enligt utredaren vara det lämpligaste sättet att minska inskränkningen och göra den mer proportionerlig (sid.112ff).

Sammanfattningsvis bedömer utredaren att det finns flera faktorer som innebär att ett vistelseförbud och den inskränkning som det innebär i barnets fri- och rättigheter inte kan anses stå i proportion till ändamålet med insatsen (sid.116).

Kan ett vistelseförbud anses vara för barnets bästa?

Utifrån barnkonventionen är staten skyldig att säkerställa barns rätt till utveckling och skydda barn från farliga miljöer. Det är den sociala kontexten som har störst betydelse för att barn far illa. Det bedöms också som sannolikt att ett vistelseförbud kan leda till att problematiken och den destruktiva miljön flyttar sig någon annanstans. Ett vistelseförbud riskerar att förvärra situationen för barnet genom en ökad känsla av utanförskap och misstro mot samhället. Utredaren fastslår att om en miljö bedöms som skadlig för barn bör miljön förbättras snarare än att barnens rörelsefrihet begränsas (sid.116ff).

Sammantaget görs bedömningen att det inte anses vara till barnets bästa att införa ett vistelseförbud för barn (sid.118).

Tillämpningssvårigheter

Socialtjänsterna och Socialstyrelsen har framfört att ett vistelseförbud skulle kunna fungera som en varningsklocka för barnet och vårdnadshavarna samt fungera som ett stöd för vårdnadshavarna vad gäller gränssättning gentemot barnet. Det kräver dock att förbudet är praktiskt genomförbart och går att tillämpa i praktiken (sid.119).

Utredaren bedömer att det finns svårigheter med att dels identifiera de miljöer som utgör en risk för barnet, dels att på ett tydligt sätt avgränsa området. Den rörlighet som finns i miljöerna innebär också att ett vistelseförbud snabbt kan bli inaktuellt då det destruktiva sammanhanget flyttar sig till en annan plats (sid.120).

För att ett vistelseförbud ska få effekt är kontroll- och sanktionsmöjligheter av vikt. Utredaren ser att det finns en risk att vistelseförbud, på liknande vis som för mellantvång enligt 22 § LVU, kommer att upplevas som tandlöst om det inte aktivt följs upp och upprätthålls. Utredaren resonerar kring om elektronisk övervakning skulle kunna vara en lämplig metod för kontroll vid ett vistelseförbud, men konstaterar att det finns flera skäl som talar emot det (sid.122f).

Eftersom vistelseförbudet är en social insats, bedöms det inte lämpligt med en administrativ sanktion (till exempel en avgift) eller att kriminalisera överträdelser. Slutsatsen som dras är därmed att vistelseförbudet inte bör kombineras med någon form av administrativ eller straffrättslig sanktion (sid.124).

För att beslutet ska ha effekt, krävs en möjlighet att flytta barnet från området. De potentiella åtgärder som utredaren ser är att ge Polisen möjlighet att ta hand om och flytta barnet samt en skyldighet för socialtjänsten att genomföra samtal med barnet och vårdshavarna vid bristande efterlevnad (sid.125).

Sammanfattningsvis bedömer utredaren att ovanstående förutsättningar kommer innebära att vistelseförbudet blir tandlöst (sid.125).

Slutsats

Utredningens slutsats är att ett vistelseförbud:

- skulle innebära en inskränkning i grundläggande fri- och rättigheter,
- saknar stöd för att uppnå det avsedda syftet och riskerar att försämra barnets situation,
- inte anses vara ändamålsenligt eller proportionerligt,
- inte anses vara till barnets bästa, samt
- skulle vara förenat med flera tillämpningsproblem som riskerar att insatsen blir kontraproduktiv.

Mot den bakgrunden anser utredaren att en reglering som ger socialnämnden möjlighet att begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller områden inte bör införas (sid.126).

Förslag om reglering av vistelseförbud

I enlighet med utredningens direktiv lämnas ett förslag på reglering om vistelseförbud. Förslaget

stämmer inte överens med utredarens bedömning ovan.

Bestämmelser om vistelseförbud föreslås regleras i LVU (sid. 150).

Förslag: *En person under 18 år får förbjudas att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, om*

1. *det finns en påtaglig risk att den unge kommer att utveckla ett sådan beteende som avses i 3 § LVU och det med hänsyn till den unges hälsa eller utveckling finns behov av att begränsa den unges närvaro på platsen eller i området, eller*
 2. *den unge har ett vårdbehov på grund av sådana förhållanden som avses i 3 § LVU och det med hänsyn till den unges hälsa eller utveckling finns behov av att begränsa den unges närvaro på platsen eller i området.*
- Vistelseförbud ska kunna beslutas oberoende av om vårdnadshavaren eller barnet samtycker till insatsen.*

Eftersom det är en ingripande åtgärd behöver det vara förutsebart i vilka situationer tvångsåtgärden är tillämplig. Det måste vara tydligt vilka beteenden som kan ligga till grund för ett vistelseförbud. Det föreslås därför att vid bedömning av vilka typer av normbrytande beteenden som ska beaktas så bör ledning hämtas från de beteenden som omnämns i 3 § LVU. På samma vis som vid vård med stöd av LVU eller utreseförbud ska det föreligga en *påtaglig* risk. Det vill säga att det finns konkreta omständigheter som talar för en risk för att barnet ska utveckla ett sådant beteende som avses i 3 § LVU (sid.136ff).

Eftersom syftet med vistelseförbud är att barnet ska hållas borta från en plats, ska det utformas till en tydligt avgränsad geografisk yta. Eftersom skadliga miljöer som barnet ska skyddas från ofta är i barnets närområde kan ett alltför geografiskt omfattande förbud riskera att ge stora negativa konsekvenser för det enskilda barnet (sid.140f).

Det måste också påvisas att platsen har en miljö som kan påverka risken för barnets hälsa eller utveckling på ett negativt sätt om barnets närvaro på platsen inte begränsas. Det är en individuell bedömning som ska göras baserad på barnets specifika omständigheter. De som föreslås göra denna bedömning är socialnämnden, som kommer behöva samverka med Polisen (sid.142).

Förbudet ska begränsas till att gälla de tider de negativa faktorerna i miljön bedöms vara mest framträdande. Eftersom riskmiljöerna ofta finns i barnets närområde, ska tidsgränsen sättas så att de positiva aspekter som finns av att barnet har tillgång till platsen inte påverkas (sid.144).

Vistelseförbudet ska som regel kombineras med vårdinsatser för att ändamålet ska uppnås. Socialnämnden ska därför i samband med att ett vistelseförbud övervägs bedöma vilka andra insatser som barnet har behov av (sid.147).

Enligt utredningens förslag bör det inte införas någon möjlighet att meddela tillfälliga undantag från ett vistelseförbud (sid.149).

Ansökan och beslut

Enligt förslaget ska beslut om vistelseförbud meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden, det vill säga samma ordning som vid ansökan om vård enligt LVU. Socialnämndens ansökan ska ha motsvarande innehåll som en ansökan om beredande av vård (sid.151f).

Socialnämnden ska pröva om vistelseförbudet ska upphöra inom tre månader från dagen för beslutet. Ett beslut om vistelseförbud ska även omprövas av socialnämnden när vårdnadshavaren eller ett barn som fyllt 15 år begär det (sid.153ff).

I mål om vistelseförbud ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling och offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser (sid.158). Beslutet ska kunna överklagas, vilket innebär ett tillägg i 41 § LVU (sid.159).

Beslutet om att ansöka om vistelseförbud föreslås ingå i bestämmelserna i 10 kap. 4 § socialtjänstlagen om begränsning av delegation. Det innebär att beslutet endast får delegeras till en särskild avdelning bestående av ledamöter och ersättare i nämnden (sid.159f).

Vid handläggning av mål om vistelseförbud i förvaltningsrätt och kammarrätt bör nämndemän ingå i rätten (sid.160).

Vid bristande efterlevnad

Enligt förslaget ska bristande efterlevnad inte få administrativa eller straffrättsliga konsekvenser. Skälen för bedömningen är att vistelseförbudet är en social insats som har till syfte att förebygga att barn far illa (sid.161f). ”Att bestraffa en enskild för att den inte tar emot en social insats framstår som en främmande tanke” (sid.162).

Socialnämnden får en skyldighet att skyndsamt kalla barnet och vårdnadshavarna till ett samtal om de får kännedom att barnet överträtt förbudet. Samtalet ska ske i nära anslutning till att socialnämnden fått kännedom om överträdelsen (sid.164f).

Kontroll av ett vistelseförbud

Kontroller bör genomföras av de som rör sig ute bland barn, främst poliser och fältassistenter (sid.166ff). Enligt förslaget får polisen möjlighet att ta om hand barnet om det påträffas inom det område där förbudet gäller. Barnet ska i första hand överlämnas till vårdnadshavarna och om det av någon anledning inte är lämpligt ska barnet överlämnas till socialtjänsten (sid.168ff). Enligt förslaget ska socialtjänsten få möjlighet att begära handräckning av Polisen för att flytta ett barn som befinner sig i det område som förbudet avser. Ledamot eller tjänsteperson som nämnden förordnat föreslås få möjlighet att besluta om att begära handräckning (sid.171ff).

Vistelseförbudsregister

Enligt förslaget ska socialtjänsten och Polisen vara skyldiga att genast underrätta socialnämnden om de påträffar ett barn som överträder ett vistelseförbud (sid.173). Det kräver att Polisen får information om gällande vistelseförbud (sid.176). Därför föreslås att Polisen får föra ett vistelseförbudsregister med uppgifter om personer som har vistelseförbud (sid.182ff). Inrättande av en ny lag om register över vistelseförbud i syfte att förebygga och förhindra att barn far illa föreslås (sid.187ff). Uppgifterna i registret ska omfattas av sekretess vilket innebär ett tillägg i offentlighet- och sekretesslagen (sid.202ff).

Socialnämnden eller domstol som enligt förslaget ska besluta om vistelseförbud ska genast skicka en kopia till Polisen när ett vistelseförbud har inträtt eller upphört (sid.204f).

Konsekvenser och genomförande av förslagen

Ekonomiska konsekvenser

De förslag som lämnas innebär att socialtjänsten får nya uppgifter i form av handläggning av utredningar och ansökningar om vistelseförbud. Nämnden ska också ompröva beslutet var tredje månad. Vid överträdelse ska socialtjänsten skyndsamt kalla barnet och vårdnadshavarna till ett samtal. I utredningen har en beräkning gjorts av vad dessa uppgifter skulle innebära för kommunerna i tid och kostnad. Kostnaden för kommunerna uppskattas till totalt cirka 677 000 kronor.

Konsekvenser för barn

I utredningens slutsats (sid.125) fastslås att ett vistelseförbud inte anses vara till barnets bästa och riskerar att försämra barnets situation.

I kapitlet om konsekvenser och genomförande av förslag (sid.213ff) görs bedömningen att ett vistelseförbud kan komma att skydda barn från olika typer av våld, utnyttjande och övergrepp samt öka möjligheterna för en positiv utveckling. Utredningen belyser även den inskränkning som vistelseförbudet innebär i barnets rörelsefrihet, vilket kan påverka barnet negativt. Att inrätta ett register innebär en inskränkning i skyddet av den personliga integriteten. Vidare görs bedömningen att beslutet inte bara får effekt för det enskilda barnet utan även kan få effekt för en större grupp barn som bor eller vistas i de områden där vistelseförbudet beslutats (sid. 213ff).

Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Förslaget har inte till syfte att förebygga eller förhindra brott. Det bedöms dock att möjligheten att besluta om vistelseförbud kan ha en begränsad lokal effekt på brottsligheten (sid.214f).

Samhällsekonomiska konsekvenser

Om syftet med förslaget uppnås kan det ha en positiv effekt på barns utveckling och även dess möjlighet att i vuxen ålder bidra till samhället. Det i sin tur bedöms ha positiva samhällsekonomiska konsekvenser (sid. 215).

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Att socialnämnden får en ny uppgift som syftar till att skydda barn från att fara illa, bedöms utgöra ett proportionerligt ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Förslagen innebär inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter och måste regleras av lag (sid.216).

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023 och det bedöms inte finnas behov av några särskilda övergångsbestämmelser.

Förvaltningens överväganden och bedömning

Förvaltningen ställer sig bakom utredningens bedömning och ställningstagande att ett vistelseförbud:

- skulle innebära en inskränkning i grundläggande fri- och rättigheter,
- saknar stöd för att uppnå det avsedda syftet och riskerar att försämra barnets situation,
- inte anses vara ändamålsenligt eller proportionerligt,
- inte anses vara till barnets bästa samt
- skulle vara förenat med flera tillämpningsproblem som riskerar att insatsen blir kontraproduktiv.

Den sociala kontexten är en av de främsta riskfaktorerna för att utveckla ett normbrytande

beteende. Det finns inte några befintliga kunskapsunderlag som stödjer att den föreslagna bestämmelsen kan ha någon påverkan. Ett vistelseförbud riskerar att leda till att barnet förhindras att röra sig i sitt närområde, vilket bedöms kunna få negativa konsekvenser. Förslaget medför en risk för att barn utestängs från trygga sammanhang, framför allt i de situationer där hemmiljön är destruktiv.

Förvaltningen instämmer i bedömningen att det finns en rad tillämpningssvårigheter. Grunden för LVU-lagstiftningen är att det ska finnas en påtaglig risk för att barnets hälsa och utveckling skadas för att samhället ska ha rätt att göra inskränkningar i barnets frihet. Ska en inskränkning kunna göras utifrån en bedömning av att det finns en *påtaglig risk att barnet utvecklar* sådana svårigheter är det av största vikt med tydliga kriterier. Denna typ av bedömning gör socialtjänsten redan idag, men då som grund för beslut om insatser enligt SoL som inte är lika ingripande och som bygger på den enskildes frivillighet.

Andra utmaningar ligger i hur vistelseförbudet ska utformas så att det inte får negativa konsekvenser för barnets tillgång till positiva och trygga miljöer. Att förbudet kan avgränsas till vissa tider är nödvändigt för att det inte ska få för stora negativa konsekvenser. Svårigheterna med att kontrollera om vistelseförbudet efterlevs samt avsaknaden av konsekvenser vid överträdelse är andra omständigheter som gör att förvaltningen instämmer i att det är sannolikt att bestämmelsen inte kommer att tillämpas i någon större utsträckning.

Förvaltningen vill särskilt understryka det som framgår av utredningen; att det inte finns stöd för att ett förbud mot att vistas på vissa platser kommer ha någon effekt på utvecklingen av ett normbrytande beteende. Förbudet kan snarare bidra till att förstärka en bristande känsla av sammanhang samt till att skada tilliten till socialtjänsten och samhället, både hos det enskilda barnet och hos medborgare i de områden där de barn bor som blir föremål för sådana beslut.

Konsekvenser ur ett barnperspektiv

Förvaltningen instämmer i att förslaget innebär en inskränkning i barnets rörelsefrihet vilket kan påverka barnet negativt. Det finns inte något stöd för att de fördelar för barnet som eftersträvas kan uppnås genom förslaget, förutom ett visst skydd från några typer av utsatthet. Samtidigt kan det antas att de risker som man vill motverka förflyttas till andra fysiska eller digitala platser, eftersom exempelvis kriminalitet är kopplat till sociala sammanhang. Förslaget kan också få ha en särskild påverkan på barn som bor i områden där det finns en högre förekomst av kriminalitet, såväl de barn som blir föremål för förbudet som andra barn i området.

Konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv

Förslaget bedöms framför allt påverka pojkar, då det är fler pojkar än flickor som riskerar att utveckla den typ av normbrytande beteende som är i fokus i detta förslag. Generellt sett är flickors utsatthet oftare av en annan karaktär och de riskfyllda miljöerna av ett annat slag, även om dessa också är kopplade till den sociala kontexten. Förslaget uppfattas framför allt vara inriktat på att motverka den typ av riskfaktorer som oftare ses hos pojkar. Det kan få negativa konsekvenser för tilliten till socialtjänsten om den åläggs alltför många uppgifter av frihetsinskränkande karaktär, inte minst om dessa dessutom riskerar att uppfattas som ojämlika i tillämpning.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget innebär som konstaterats en ny arbetsuppgift för socialtjänsten, såväl att bedöma som

att fatta beslut om vistelseförbud, ompröva beslutet samt följa upp vid överträdelser. Kommunerna ska kompenseras i enlighet med finansieringsprincipen. Det är viktigt att lagstiftaren följer upp ekonomiska såväl som övriga konsekvenser av denna bestämmelse, hur tillämpningen fungerar och vilka effekter den får i fråga om att motverka riskfaktorer för barn.

Ansvariga

Petra West Stenkvist Enhetschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef